

26.4x33.85	1	עמוד 26	הקיבוץ - כותרת	19/01/2018	61941405-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הרצל על הבריקדות

ההיסטוריונים יגאל וגנר ואדם רז חיברו ספר עב־כרס על חוזה מדינת היהודים, ולמרות חסרונותיו הוא מציב אתגר חשוב לקוראיו ומבקש להחזיר לציונות את חשיבותה

לוקי הרעות בין הרצל לביאליק בראי שית ימי פעילותם.

דרישה חינוכי

למרות חסרונותיו של הספר, בסופו של דבר הוא מציב אתגר חשוב, הן בני תוח פרטיו והן כמכלול. יגאל וגנר הוא היסטוריון היושב באורנים שנים רבות. הוא מכנס לחררו עמוס הספרים קבוצות צעירות, הדנות על כל פיסת עיתונות ומבקשות לנתח את סודותיהן של דמויות פוליטיות ושל מנווטי כלכלה, על פי רוב בלי שהדמויות הללו יודעות על כך.

מעניין עד כמה האיש הפוליטי כל כך בהשקפותיו הקדיש את חייו לחינוך. לפני שנים מרובות ערך וגנר לבוגרי הנוער העובד והלומד סדרת ספרי מקורות הנו געים לענייני ציונות וסוציאליזם. היה מרגש מאוד לראות כיצד חבורת צעירים נרתמה לפרויקט גדול ומאתגר.

בספר שלפנינו יש מעין המשך של דרישה חינוכי. ניכרים בו אותות של תחושת בדידות רעיונית שהרצל הכיר היטב. עד שיקראו אותו מדינאים, הוא יהיה חלק ממרקם חינוכי צומח הנשען על ניצחונה של הציונות.

ניצחון זה מוגבל בזמן ובמקום. הוא מאתגר ללא הרף מצד המציאות, שהרי דמוקרטיה אינה מצב. היא אתגר. דמוקרטיות לעם היהודי היא פרויקט החי תחת איומים אי־סופיים, ובדיוק כפי שאמר הרצל: "הציונות היא אי־סופית".

הרצל ביקש מהפכה פוליטית כלכלית, שתיצור תשתית לכך שבסופו של דבר יעלו קבוצות של יהודים ארצה מרצונם, באופן מאורגן, ויכוננו את מדינת היהודים. אחרי שמדברים עם דוכסים ועם קיזורים, עם סולטנים ועם ראשי ממשלות, יחלי טו מרצונם המוני האזרחים היהודים של המדינה שהוכנו התנאים הפרגמטיים לקיומה, יעלו על עגלות ויגיעו למדינה שתיווצר. בהכרעתם הרצונית והחופשית של היהודים לעלות כקבוצות ארצה יתרו חש המבחן האמיתי של הציונות.

כידוע, לא כך קמה מדינת היהודים. אך עקרונית, דווקא כיום עומד מבחן זה על הפרק: עד כמה – בתוך המדינה הפוליטית שנוצרה – נהיו מוכנים להצמיח חברה המתקנת את עצמה, כזו המוכנה להעמיד את עצמה במבחנים אתיים, לרחוף ליתר צדק בתוכה ובמשפט העי מי?

מזקי צור

בנימין זאב הרצל. רב־חובל שטרם בנה את אניתו, וכבר מתהדר בניווט בים סוער | צילום: שאטרסטוק

ציב לפניו אתגרים חברתיים שיהיו לה קנה מידה וחשבון. מדינה בעלת חוקיות ומסגרת, אך גם מדינה שתקום ברצון אזרחיה ותתקיים כדי לברוא תיקון חברתי. מדינה המשחקת את המשחק, אך מדד ניצחונה אינו יתר שליטה אלא יצירת שותפות חברתית וחירות אישית.

וגנר ורו מבקשים להחזיר לציונות את הפוליטיקה ואת חשיבותה, למרות כותרות העיתונות וההערכה הנמוכה שה ציונות זוכה לה בקרב תמימים ופראים. הם מבקשים למחות נגד רומנטיקה מזויפת של הבחלים במשחק המדיני. נגד הפיכת הפוליטיקה למכשיר המקדם אופורטוניזם דמגוגי ודוגמה עריצה.

אחד מסימני הפוליטיקה של היום הוא ההתכה שבין דוגמות ואופורטוניזם – שני מנגנונים המשחררים מהמתח החינוכי של אתיקה ופוליטיקה. הספר מבקש להחזיר להרצל את פירושו של ברל כצנלסון ואת פירושו המתגלגל לאחר קום המדינה של יגאל אלון.

הספר תובע לימוד וביקורת על פרטיו. הם פרושים על אוקיינוס של פרשיות ופולמוסים, מאחד העם עד הפוסט ציונות. לפעמים להט הסנגור והפירוט הרב מפרצים את הספר מבפנים.

בפוליטיקה נחשבים הפולמוס והוויכוח מנוף לחשיפת האמת, אך אין הם הכלי הבלעדי. לפעמים פולמוסים דווקא מהי בלים ביכולת להבין. ייתכן שימי הסרט של הקרן הקיימת לישראל, שבהם היו מחלקים ברחובות הארץ דיוקנאות של הרצל ושל ביאליק לכבוד כ"א בתמוז, משקפים יותר ציונות אמת, למרות חי

של יהודי העולם צילינדרים כמדי קרב למשחק חדש. משחק שלא היה מוכר עד אז: דמוקרטיה יהודית.

הדבר החשוב היה לבנות דמוקרטיה יהודית בעולם שלא כולו היה דמוקרטי, ולמעשה לא האמין בדמוקרטיה. קל יותר לבנות פוליטיקה באמצעות גרודי צבא ופצצות. הרצל ביקש להשתמש בנשק מקובל אחר: בכספי העם היהודי. אך גם את גיוס הכספים ערך (ויריביו אמרו שנאלץ לערוך) לא בין הבנקאים הגדולים. אלו לא אוהבים פוליטיקה פרלמנטרית, אלא סמכותיות פילנטרופית הנו תנת גיבוי לאינטרסים אחרים. הוא גייס את הכספים מהעם במחוות דמוקרטיות. על כן בנה דמוקרטיה ענייה. במהלך התפתחותה של הציונות, העוני לא רק קידם אותה אלא גם הרבה את ויכוחיה. אלא שלעיתים הוא הטיל עליה עול מיותר. בקשתו של הרצל להיכנס למשחק הביני לאומי היתה אוטופית במובן זה שאומה מקוטבת ומבוזרת, שבניה נאמנים למדינות כה שונות ורחוקות, מבקשת לכונן עצמה כאומה במשפחת האומות. משפחת האומות איננה עניין של מה בכך. היא אמנם אוניברסלית, אך אין היא מגלה שפיות יתרה.

במשחק האומות לא נראה שתיקון עולם הוא המשחק שמשחקים. בר לטים יותר משחקי של־טון וכוח. הרצל מבקש הן להיכנס למשחק, והן לשנות את כלליו המוכרים. הן לכונן מדינה, והן לה

הרצל הוא דמות שנויה במחלוקת. הערצה ובוז מלווים אותו. נראה שהאיש ביקש להיות רב־חובל, בונה אניתו וממונה על שיווק סוכריות לשיכור בחילות ממחלת ים. בכל צד של אישיותו רבים הסדקים ורכים האורות.

הוא נחשב רב־חובל שטרם בנה את אניתו, וכבר מתהדר בניווט בים סוער. כמי שמיטי שלדי ספינות בטרם השיקו אותן בבקבוקי שמפניה. כמוריד גשמים במקום לחוות אותם.

הוא מכרה זהב לפסיכולוגים של כיס שמבקשים לתהות על המנגנונים הנפשיים המסוגלים להפיק דמות כזו, על הנסיבות הטוציולוגיות שבכלל אפשרו התגלות כזו של איש.

מה כבר אפשר לחדש בשדה מנומר זה של מחקר הרצל? בספר שלפנינו אפשר לגלות שיש מה לחדש. אפשר להגן עליו ועל עמדותיו בחירוף נפש, להעמיד לרשותו סנגוריה שהופכת לקטגוריה הנוצרת ציפורניה בכל הקיים, להעמיד את הרצל ההיסטורי כמי שמדבר עם ההיסטוריה שהתרחשה אחרי מותו, להפוך את כל יסודות פעולתו לבריקדה שממנה יורים על אויבים ועל מעריצים.

דמוקרטיה ענייה

יגאל וגנר ואדם רז, הזקן והצעיר, הוציאו ספר עב־כרס ("הרצל, מאבקו מבית ומחוצץ", הוצאת כרמל) ופסעו בני תיב זה. הם חוקרים עם עמדה. לדידם, עריכת סנגוריה על הרצל היא עמידה על הנפש של הציונות האקטואלית. היא אמירה שזו זקוקה לחשבון נפש רדיקלי.

המהפכה הציונית היא לדידם כניסתו של העם היהודי לזירה הפוליטית. זירה זו היא זירה אחרת ומורכבת, אך היא המפתח למהפכה שצריכה להתחולל כדי לקדם לא רק את היהודים אלא את החברה האנושית כולה. לא לאומיות גואלת עולם בנוסח הפאן־סלאבי, לא לאומיות אפוקליפטית ואנרכית, אלא תרומה חשובה ליצירת משפחת עמים המסוגלת ללכת בנתיב של תיקון.

הכניסה למשחק הפוליטי טי של האומות אינה דבר פשוט. לעם היהודי לא היו האמצעים לכך. הרצל נראה קצת מוזר כשביקש לעשות צעד ראשון ולחבוש לצירי הקונגרס

בלבול מוח

מאחורי החידה: עזרא כץ, מלכיה בחסות הוצאת הקיבוץ המאוחד

תשובות ל"בלבול מוח" יש לשלוח לדוא"ל hakibutz@yedtik.co.il

חידת השבוע

מהסובבים אותו, דווקא בעלי הקשר היהודי עברו את ה־95

רמז ראשון
הקיפו אותו

רמז שני
מהחבורה הרצחנית